

Türk və Koreya tarixi-mədəni əlaqələri

Türk tayfalarının əsas qollarından biri Oğuz türkləri hesab olunur. Oğuzlar köçəri türk tayfalarından biri olmuşdur. Türk tayfalarının 9-cu, 10-cu, 11-ci və 12-ci əsrlərdəki kütləvi miqrasiyaları zamanı, Oğuzlar Mərkəzi Asiyanın yerli türkləri arasında Qərbi Asiyaya və Mərkəzə doğru şərqi Avropaya miqrasiya etmişlər. 5-ci yüzillikdən başlayaraq Oğuzlar bir sıra türk xaqanlıqlarını və imperiyalarını yaradaraq, onların hökmdarları olmuşlar. Onların ən mühümləri Göytürk xaqanlığı (koreyaya Dolgol, Səlcuq, Səfəvi və osmanlı imperiyaları idi. Bu tayfalardan biri olan Səlcuqlar İslamı yaymış və XVIII yüzillikdə Persiyanı (İrən) fəth edərək orada Böyük Səlcuq İmperiyasını qurmuşlar. O zamanıdan etibarən Oğuz türkləri Yaxın Şərqi İslam ordularını təmsil etmişlər. Oğuz türkləri indi sayı 100 milyondan artıq olan qərbi türklərin əcdadları olmaqla qərbi Asiyada və şərqi Avropada geniş ərazilərdə məskunlaşmışlar. Bu gün Azərbaycan Respublikasında və İrən Cənubi Azərbaycan bölgəsində yaşayan azərbaycanlılar, Türkiyə və Kiprdə yaşayan türklər, Türkmənistan və şimal-şərqi İranda yaşayan türkmənlər əsas Oğuz türklərindəndir.

Bəs Oğuz türkləri ilə koreyalılar arasında tarixi əlaqələr nədən ibarətdir? Oğuz türkləri kimi, koreyalıların da ya Mancuriyadan, ya da şərqi Avrasiyada yerləşən Baykal gölü ətrafındakı Altay xalqlarından nəşət etdiyi barədə fikirlər irəli sürülür. Başqa sözlə, koreyalıların və Oğuz türklərinin eyni kökdən olduğu iddia edilir. Koreyalılar və Oğuz türkləri Altay xalqlarına məxsus bir çox adət və ənənələri paylaşır. Eyni zamanda, bir çox türk xalqlarında olduğu kimi, (kamandan) oxatma sənəti koreyalıların da sevimli ənənələrindəndir. Qeyd edək ki, Oğuz adı qədim türk "ok" sözündən yaranmış və "ox" anlamını daşıyır. Və ya Səlcuq imperiyasının bayrağında kamandan ox atan atıcının təsviri var idi. O cümlədən koreyalılar da, Çin tarixinə görə, "şərqli oxçular" kimi tanınırdılar. Çinlilər şərqi Mancuriyadan və Koreya yarımadasından olan adamları öz dillərində Dongyi adlandırdılar ki, bu da "şərqli oxçular" demək idi.

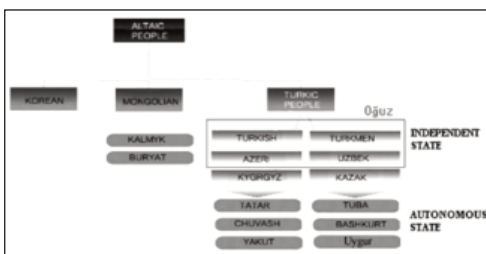

Kamandan oxatma və atçılıq, Oğuz türklərində olduğu kimi, koreyalıların da sevimli ənənəsidir

Tarixi baxımdan, başqa türk xalqları kimi, Oğuzların da əsl vətəni qədim dövrlərdən bəri türk xalqlarının ərazisi olan Altay bölgəsi olmuşdur. Oğuz türkləri Səkkiz-Oğuz və Doqquz-Oğuz dövlət qurumları zamanında Altay dağları ətrafında müxtəlif əraziləri idarə etmişlər. Göytürk xaqanlığı yaradılarkən Oğuz tayfaları Altay dağları bölgəsində məskunlaşır və eləcə də Altay dağlarının şimal-şərqi ərazilərində Tula çayı boyunca yaşayırlar.

Maraqlıdır ki, koreyalıların əcdadları da eyni bölgədən nəşət etmişlər. Bir çox

koreyalı tarixçilər koreyalıların əcdadlarının Yemaek tayfasından olmasını iddia edirlər. Yemaeklər şimali Mancuriyada və Koreya yarımadasının bəzi hissələrində yaşayan etnik qrup olmuşdur. Koreya mədəniyyətinin prototipini türk - monqol köçəri bürünc mədəniyyətinin təsirinə məruz qalmış Yemaek bürünc mədəniyyətində tapmaq mümkündür (Park 2004, 528-530). Həmin Yemaek tayfası Koreya yarımadasındakı indiki koreyalıların əcdadları hesab edilən qədim Çoson, Koquryo, Puyo, Okço tayfalarının səlifi olmuşdur. Sonralar qeyd edilən tayfaların siyasi bir qrupu Paekçe, Silla və Kaya birliyini formalaşdırır (Hong 2005). Belə ki, Paekçe, Silla və Kaya da Yemaek tayfasının Cənubi Koreya Yarımadasında yaşayan qohumları idi. Buradan da belə nəticəyə gəlmək olar ki, bütün Koreya yarımadası Yemaek etnik qrupunun xüsusiyyətlərini özündə daşıyır.

Yemaek tayfasının mənşəyi ilə bağlı mübahisələr indi də davam edir. Başqa sözlə desək, Yemaek xalqının kimliyi məsələsi mübahisə predmetidir? Ortaya qoyulan güclü dəlillərdən biri bundan ibarətdir ki, onlar (yəni Yemaek xalqı) Göytürklərin (koreyaca Dolgol) bir hissəsini, nəsil budağının bir qolunu təşkil edir, və ya onların ən azı sıx etnik əlaqələri vardır. Aralarındakı dərin linqvistik və mədəni oxşarlıqlar həmin fikri dəstəkləməyə imkan verir. Oğuz türklərinin və Yemaeklərin əcdadlarının ictimai həyatı və inanclarını nəzərdən keçirməklə onlar arasındakı dərin və sıx əlaqələri göz önünə gətirmək olar.

Hər iki xalq şamanizmə tapınırdı və onun güclü təsiri olmuşdur. Xüsusilə tanrıların ən ulusu olaraq Səməvi Tanrıya sitayiş oxşar mədəni xüsusiyyətlərdən biri kimi dəyərləndirilə bilər. Koreyalılarda və Oğuz türklərində buddizmin və İslamın yayılmasına və onların mədəniyyətlərinin formalaşmasında mühüm rol oynamasına baxmayaraq, səməvi tanrı üçün şamançılıq ayini davam etdirilməkdədir. Hazırda Koreya və Türk xalqlarının mənəvi həyatını əhatə edən tarixi ədəbiyyatın əksəriyyəti buddizm, konfusiçilik və İslamla məhdudlaşır. Bununla bərabər, Koreya və türk mədəniyyətinin öyrənilməsində əhəmiyyət kəsb edən cəhət həmin xalqların həyatında xüsusi bir mədəni qatı təşkil edən şamançılıq ayini və xalq sənəti barədə bilik əldə edilməsidir. Birincisi ilkin mənəvi təməldirsə, sonuncu Koreya və Türk mədəniyyətinin fiziki əsasını təşkil edir.

Ənənəvi olaraq və ya hətta indinin özündə belə, bir çox koreyalılar kainatın ali idarəedicisi olan Hanulnimə inanırlar. Eyni şəkildə Oğuz türkləri də ənənəvi olaraq mavu səmanın allahı, Türk panteonunun əsas allahı kimi kainata nəzarət edən Tanrıya (Tengri) inanırdılar (Abazov 2006, 62). Onların dini inanclarında səma (göy) Tanrı (Tengri) ilə eyniləşdirilir. Tanrı (Tengri) kainatdakı hər bir şeyi yaradan baş allah hesab edilir. Orta əsrlərdən əvvəlki qədim türk dövlətlərində, o cümlədən Göytürk xaqanlığında xanlar öz hakimiyyətlərində Tanrıdan özlərinə verilən səməvi tapşırığa əsaslanırdılar (Abazov 2006, 48). Həmin hökmdarlar adətən Tanrını yerdə təmsil edən Tanrı oğulları olaraq qəbul edilirdilər. Heç də təəccüblü deyildir ki, eyni situasiyalara qədim Koreya dövlətlərində rast gəlinir. Qədim Silla dinastiyasında hökmdar titulu bildiren Ça-Ça-unq (Baş Şaman) titulu

işlənməsi şamançılığın təsirini əks etdirir (Hong 2005, 1).

Koreyalıların və Oğuz türklərinin qeyd edilən ilkin inancları ilə bərabər, onların sosial nizamı və ailə strukturu da sıx oxşarlıq göstərir. Hər iki cəmiyyətdə sosial nizam ritual və mərasim kimi idarəetmədə dürlüslüyə xüsusi əhəmiyyət verilməklə qorunurdu. Mərasimlərdə doğum, cinsi yetişkənlik, nikah və ölüm hadisələrinin qeyd edilməsi üçün jəmiyyətin ayrı-ayrı üsulları bir araya gəlirdi.

Ağac üzərində İstək yazıları

Türkmənistan (Mərv)

Koreya (Andonq)

Belə mərasimlər sosial təhlükələri minimumlaşdırmağa təsir göstərir və eyni zamanda insanların emosional vəziyyətlərini nəzarət altına almaqla bir-biri ilə uzlaş-

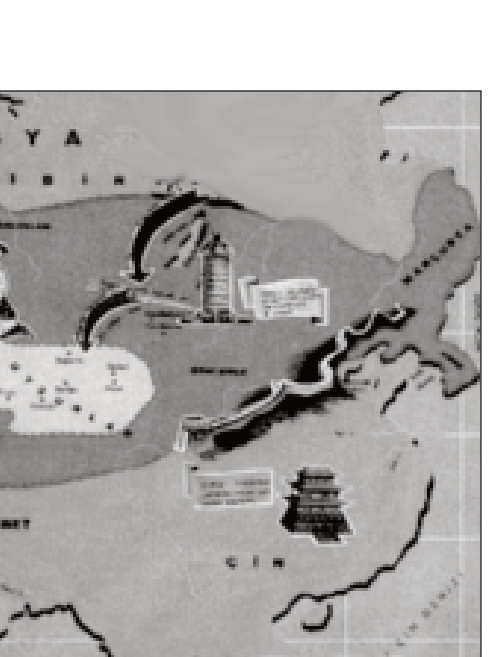
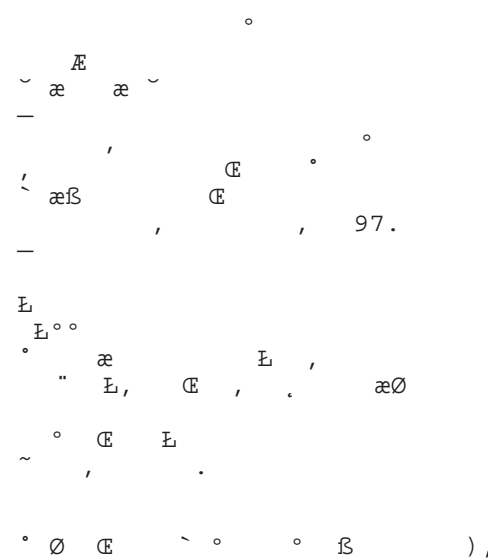

dırmaqda əhəmiyyət kəsb edirdi. Bundan əlavə, hər iki xalqın ailə strukturu yaş, cins, qan qohumluğu və ya nikaha əsaslanırdı. Kişilər, eləcə də qadınlar cəmiyyətin həyatında fəal iştirak edir, amma rəhbərlik və təşkilati fəaliyyətin əsasını kişilər təşkil edir. Oğuz türklərinin mədəniyyətini əks etdirən "Kitabi - Dədə Qorqud" dastanına görə, qadınlar at sürmə, oxatma və güləşdə çox mahirdilər. Şübhəsiz, koreyalı qadınlar, jəmiyyətdə

konfusiçiliyin qəbul edilməsinə qədər, ictimai həyatda fəal iştirak edirdilər. Böyüklərə (ağsaqqallara) dünyəvi və mənəvi müdrikiyin daşıyıcıları kimi hörmət və sayğı göstərilirdi.

Beləliklə, Oğuz türkləri ilə koreyalılar arasındakı tarixi və mədəni cəhətdən çox sıx əlaqələr vardır. Türkmənistan və Koreya arasında diplomatik əlaqələrin çox az olmasına baxmayaraq, tarixə baxsaq, belə nəticəyə gələ bilərik ki, iki xalq arasındakı qarşılıqlı əlaqələr qədim və dərinidir. Biz belə fikirdəyik ki, türkmənlərin və koreyalıların əcdadları tarixboyu bir çox mədəni oxşarlıqları paylaşaraq yan-yanı yaşamışlar. Türkiyədən və Koreyadan olan bəzi türkoloq və tarixçilər türklərin və koreyalıların eyni mənşəli olduğunu iddia edirlər. Onlar belə hesab edirlər ki, koreyalılar Avrasiya materikinə təcrid olunmuş regionu kimi Koreya yarımadasında yerləşdikdən və Çin yazısının, mədəniyyətinin, konfusiçiliyin və sairənin daxil olduğu Çin mədəniyyətini qəbul etdikdən sonra, koreyalılar köçəri Türk mədəniyyətinin və irsinin təsirindən uzaqlaşmağa başlamışlar. Bu iddianın daha dərin elmi araşdırmalarla subut edilməsinə ehtiyac olmasına baxmayaraq, bu xalqların sıx və yaxın əlaqələrinin olduğunu inkar etmək çətindir.

Nəticə olaraq qeyd etmək olar ki, əgər Oğuz türkləri ilə koreyalıların ümumi mədəni irsini ortaya çıxarsaq, türk xalqları ilə Koreya arasında qarşılıqlı anlaşmanı dərinləşdirə bilərik. Türkiyədə Koreyaya Kanka [kan kardeşi] kimi yanaşılır. Şübhə yoxdur ki, bu hadisə digər türk dövlətlərinə də yayıla bilər, çünki onlar da Oğuz türklərinin xələfləridir. Məsələlərin bu şəkildə inkişafı türk dövlətləri ilə Koreya arasında əlaqələrin daha da yaxınlaşmasına imkan verəcəkdir.

İsmayıl Kazımov,
professor
1997.